

De kiezer heeft zich vergist?

Het kabinet-Balkenende is gevallen en er komen vervroegde verkiezingen. Helaas, zou ik willen zeggen. Niet omdat het kabinet-Balkenende gevallen is, maar omdat de betekenis van de gebeurtenissen in de afgelopen anderhalf jaar binnen de PvdA nog nauwelijks bediscussieerd en al helemaal niet verwerkt is. Dat betekent dat we campagne moeten voeren terwijl we er eigenlijk nog niet aan toe zijn. Ik begrijp dat een verkiezingscampagne niet de meest geschikte periode is om terug te blikken; voorlopig gaan de rapporten Andersson en De Boer dus de kast in. Maar laten we hopen dat ze daar zo snel mogelijk na 22 januari uitkomen en de discussie binnen de PvdA alsnog in alle hevigheid losbarst. Daar is alle reden toe.

- In mei hebben 1.6 miljoen kiezers op de LPF gestemd. Uiteraard is de PvdA daar (evenals de andere partijen) van geschrokken. Toch heb ik soms de indruk dat het binnen de partij niet helemaal is doorgedrongen wat de kiezer nu eigenlijk duidelijk heeft willen maken. Ik citeer de brief van het partijbestuur naar aanleiding van de val van het kabinet-Balkenende, waarin de verkiezingen worden gezien als een voor de PvdA 'unieke kans om het vertrouwen met de kiezers te herstellen. De plannen van dit rechtse kabinet hebben aangetoond dat het verschil maakt of de PvdA in de regering zit of niet. Het verhogen van de ziektekostenpremies, het openhouden van de kerncentrale in Borsele, flink meer geld voor wegen en minder voor openbaar vervoer of het afschaffen van de Melkertbanen maken duidelijk wat het beleid van dit kabinet voor de kiezers zou betekenen.'

Dat ademt toch een beetje de sfeer van dat de kiezer zich vergist heeft. Zeker nu de LPF zichzelf vakkundig om zeep heeft geholpen ontstaat dan al

gauw de neiging tot 'Voorwaarts en maar vergeten'. Dat zou een grote fout zijn.

Ongetwijfeld is een deel van de LPF-stemmers gegrepen door het charisma van Fortuyn en bevinden zich in dat electoraat ook mensen met minder nobele motieven. Maar ik ben ervan overtuigd dat het merendeel van deze kiezers vooral veel verwachtte van de 'nieuwe politiek' die Fortuyn hen beloofde: erkenning van problemen, heldere statements en een transparante besluitvorming.

In die zin zijn wij de kiezers niet in mei van dit jaar kwijtgeraakt, maar al veel eerder. Te veel kiezers hebben zich niet in de PvdA herkend en zich ook niet door de PvdA vertegenwoordigd gevoeld. Dat geldt niet alleen voor mensen in de achterstandswijken van de grote steden, maar ook voor mensen die maanden moesten wachten op thuiszorg, voor mensen die zich niet veilig meer voelden in het openbaar vervoer, voor mensen in kleinere gemeenten die tegen hun zin werden heringevoerd, voor middengroepen die ook onder Paars hun kosten voor de ziekteverzekering behoorlijk omhoog zagen gaan. Al deze mensen hadden het gevoel dat de problemen waar zij mee geconfronteerd werden niet echt de zorg van de PvdA waren. Sommige problemen werden gebagatelliseerd, over andere is de PvdA onduidelijk geweest en zijn compromissen 'verkocht' als overwinningen.

De PvdA heeft heldere statements nodig. Die zullen dan wel betrekking moeten hebben op de onderwerpen waar de kiezers zich druk om maken: de verloedering van de openbare ruimte, veiligheid, de wachtlijsten in de zorg, de langs elkaar heen werkende instellingen in de (jeugd)hulpverlening en het onderwijs. Hoezeer ik het ook eens ben met het voorstel van Wouter Bos om de hypotheekafrek te beperken, ik denk eerlijk gezegd niet dat dit nu het thema is waar de kiezers zich ontevreden over hebben betoond. Het lijkt me ook niet het thema waarop kiezers zich en masse weer tot de PvdA zullen wenden.

Als ik nadenk over de thema's die wat mij betreft

CURSIEF

een rol zouden moeten spelen bij de verkiezingen heb ik meer vragen dan antwoorden. Hoe zorgen we er voor dat we weer fatsoenlijk met elkaar omgaan, zowel in de publieke discussie als op straat, op school, in het verkeer en in het openbaar vervoer? Hoe vergroten we de veiligheid zonder dat er op elke straathoek een politie-agent staat, welke instrumenten hebben we daarvoor, wat kunnen mensen zelf en wat is daar voor nodig? Hoe willen we omgaan met de verslaafden, psychisch gestoorde en illegalen die in de steden rondzwerven? Wordt het bijvoorbeeld niet eens tijd om onze aanpak van psychiatrische patiënten (allemaal zoveel mogelijk zelfstandig tussen 'gewone' mensen) opnieuw te bezien? Hoe verkleinen we het lerarentekort zonder daarbij misbruik te maken van de leraren die tegen een lager salaris het onderwijs trouw hebben geleefd zijn? Hoe voorkómen we dat probleemkinderen worden rondgepompt tussen verschillende instellingen, welke maatregelen zijn daarvoor nodig? Waar liggen de grenzen van de privacy?

Ik kan er nog veel meer bedenken en ik heb geen pasklaar antwoord op deze vragen, maar ik weet wel dat de antwoorden die nu gegeven worden (zoveel meer naar de zorg, zoveel agenten erbij, zoveel extra opvangplaatsen) niet afdoende zijn. Het probleem is niet alleen kwantitatief, maar ook kwalitatief.

We hoeven ook niet overal direct een oplossing voor te hebben. In de huidige situatie lijkt het mij al een hele prestatie om de goede vragen te formuleren en in, maar vooral ook na, de verkiezingscampagne samen met de kiezers naar antwoorden te zoeken. En het zou mij niet verbazen als kiezers daar méér vertrouwen in hebben dan in weer een nieuw verkiezingsmanifest.

Voorlopig past ons bescheidenheid.

MARIJKE LINTHORST

Redacteur S&D

Onstuitbare Vernieuwing

De PvdA moet de bakens verzetten om het vertrouwen van de kiezers terug te winnen. De eerste forse verandering in de Partij van de Arbeid betreft de wijze waarop antwoord wordt gegeven op een aantal spanningen in de Nederlandse samenleving. Die antwoorden zijn er te lang niet geweest, omdat een aantal problemen onbespreekbaar was. Taboes rond maatschappelijke vraagstukken zijn niet meer van deze tijd, ook niet voor de PvdA. Zo kent Nederland mondige en goed opgeleide burgers, die goede en betaalbare voorzieningen wensen. Die geëmancipeerde burgers geven duidelijk blijk van hun ongeduld als deze voorzieningen onder de maat zijn. De gevoelens van onzekerheid en onveiligheid die zijn gevolgd op 11 september lijken een belangrijke rol te spelen in grondhoudingen en keuzes van de burger. De rol van de overheid is niet meer vast omschreven. Enerzijds worden van de overheid oplossingen verwacht en wordt ze aangesproken op problemen en op momenten dat het in ons land — denk aan Enschede en Volendam — misgaat. Anderzijds zijn het mandaat en de legitimiteit van de overheid gereduceerd door privatiseringen en verzelfstandigingen van een groot deel van haar dienstverlenende voorzieningen.

Het normen- en waardenpatroon in Nederland, traditioneel steunend op het christelijke waardenstelsel, is minder eenduidig geworden door de instroom van mensen uit andere culturen. Tenslotte zijn de traditionele politieke tegenstellingen in Nederland verdwenen. Mede dankzij Paars is de overzichtelijke links-rechts tegenstelling te simpel geworden om het politieke landschap van Nederland te beschrijven. Voor kiezers is het niet meer vanzelfsprekend zich voor langere tijd aan één politieke stroming te binden.

Tussen deze maatschappelijke trends en de vertrouwde eigen beginselen moet de nieuwe Partij van de Arbeid een brug slaan. Dat kan door, juist in het licht van deze maatschappelijke spanningen, te blijven kiezen voor een rechtvaardige, solidaire